

Recenzja dorobku naukowego i aktywności dydaktyczno-organizacyjnej dra Rafała Wiśniewskiego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

1. Podstawa opracowania recenzji

Działając na podstawie art. 221 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.; dalej ustawy) Rada Naukowa Dyscyplin: nauki o polityce i administracji, nauki o komunikowaniu i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu po zapoznaniu się z informacją o członkach komisji habilitacyjnej wyznaczonych przez Radę Doskonałości Naukowej powołaniu niżej podpisanego do objęcia funkcji recenzenta w komisji mającej na celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego Pana dra Rafała Wiśniewskiego, niniejszym przedstawiam przedmiotową recenzję.

Zgodnie z art. 219 ust. 1 ustawy „Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
 - c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Jako osiągnięcie o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce Pan dr Rafał Wiśniewski wskazał cykl powiązanych publikacji poświęconych analizie wpływu polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) na kształt wybranych elementów ładu międzynarodowego w XXI wieku, obejmujący:

1. Monografię: Rafał Wiśniewski, *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec Bliskiego Wschodu. Determinanty, ewolucja i konsekwencje dla regionu*, FNCE, Poznań 2023, 184 ss.
2. Artykuł: Rafał Wiśniewski, *Perspektywy przywództwa międzynarodowego Chińskiej Republiki Ludowej w nowym ładzie międzynarodowym* „Studia Socjologiczno-Polityczne, Seria Nowa” 2022, nr 1,
3. Rozdział: Rafał Wiśniewski, *Military power as an instrument of international politics in the Indo-Pacific* z tomu *Handbook of Indo-Pacific Studies*, red. B. Kratiuk, Routledge, London 2023, ss. 175-204.
4. Artykuł: Rafał Wiśniewski, *Economic Sanctions as a Tool of China's Hybrid Strategies* „Polish Political Science Yearbook” 2021, t. 50, ss. 91-103.

Rafał Wiśniewski, *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec Bliskiego Wschodu. Determinanty, ewolucja i konsekwencje dla regionu*, Wydawnictwo Naukowe FNCE, Poznań 2023. Wydawnictwo FNCE w roku opublikowania tej monografii było ujęte w wykazie będącym Komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 roku w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe. Został zatem spełniony warunek formalny wskazany w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy.

Ostatni warunek formalny dotyczący tego, czy cykl publikacji wskazany jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę wniosku Habilitanta, tzn. tytuły tych publikacji, ich treść, zdefiniowane cele badawcze, przyjęte założenia metodologiczne oraz wykorzystane metody i techniki badawcze mieszczą się w dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie nauki o polityce i administracji, czyli tej w której o stopień doktora habilitowanego ubiega się Pan dr Rafał Wiśniewski. W opinii niżej podpisanego odpowiedź jest twierdząca. Szerzej ta kwestia zostanie omówiona w dalszej części niniejszej recenzji.

2. Sylwetka Habilitanta

Dr Rafał Wiśniewski ukończył studia magisterskie na kierunku politologia (specjalność współczesne stosunki międzynarodowe) na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W roku 2010 obronił pracę magisterską pt. „Główne problemy i determinanty mocarstwowości w Azji na początku XXI wieku”. Przygotował ją pod kierownictwem prof. Sebastiana Wojciechowskiego. W roku 2010 rozpoczął studia doktoranckie w ramach dyscypliny nauk o polityce na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM. W 2014 r. obronił rozprawę doktorską pt. „Współpraca i rywalizacja państw jako czynnik kształtujący bezpieczeństwo międzynarodowe w Azji Północno-Wschodniej na początku XXI wieku”, przygotowanej pod kierownictwem prof. Sebastiana Wojciechowskiego. Rozprawa ta stała się podstawą dla monografii pt. „Wpływ współpracy i rywalizacji mocarstw na bezpieczeństwo międzynarodowe w Azji Północno-Wschodniej w latach 1989-2014” opublikowanej w 2020 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM.

W październiku 2014 r. został zatrudniony na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na stanowisku starszego wykładowcy. W lipcu 2016 r. kontynuował zatrudnienie na stanowisku adiunkta. Od roku 2014 wykonuje swoją pracę badawczą, dydaktyczną i organizacyjną w ramach Zakładu Studiów Strategicznych (obecnie Zakładu Studiów Strategicznych i Bezpieczeństwa Międzynarodowego), kierowanego przez prof. Sebastiana Wojciechowskiego.

3. Ocena osiągnięcia naukowego

Rafał Wiśniewski, *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec Bliskiego Wschodu. Determinanty, ewolucja i konsekwencje dla regionu*, FNCE, Poznań 2023, 184 ss.

Monografia Rafała Wiśniewskiego jest syntetycznym studium polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej wobec Bliskiego Wschodu. Jest ona częścią dziesięciu publikacji prezentujących nowatorskie spojrzenie na dynamikę geopolityki skoncentrowanej na Bliskim Wschodzie. Obejmuje okres od powstania państwa w 1949 r., ale szczególny nacisk kładzie na okres po 1993 r., kiedy Chiny stały się importerem netto ropy naftowej – moment przełomowy dla ich relacji z regionem. Autor podejmuje próbę całościowego ujęcia czynników determinujących politykę ChRL, jej ewolucję oraz konsekwencje dla ładu regionalnego.

W polskim piśmiennictwie naukowym jest to pozycja wypełniająca lukę badawczą, brakowało dotąd monograficznych opracowań kompleksowo omawiających politykę Chin wobec Bliskiego Wschodu z uwzględnieniem jednocześnie teorii stosunków

międzynarodowych, uwarunkowań wewnętrznych i dynamiki regionalnej. Większość dotychczasowych analiz miała charakter fragmentaryczny lub publicystyczny; publikacja Rafała Wiśniewskiego wnosi więc pewną wartość merytoryczną.

Monografia składa się z trzech rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem. W pierwszym rozdziale autor przedstawia determinanty polityki zagranicznej ChRL, w którym identyfikuje interesy narodowe, uwarunkowania wewnętrzne (system polityczny, kultura strategiczna) oraz zewnętrzne (pozycja w układzie sił, relacje z kluczowymi aktorami w regionie). W rozdziale drugim charakteryzuje ewolucję polityki Chin wobec Bliskiego Wschodu, gdzie dokonuje personalizację strategii: „konfrontacja i rewolucja”, „reformy i otwarcie”, „konsolidacja i ekspansja” oraz przeprowadza analizę zmian w ładzie regionalnym i punktów zwrotnych. W ostatnim rozdziale przedstawia politykę Chińskiej Republiki Ludowej w wymiarze politycznym, gospodarczym i bezpieczeństwa. Habilitant analizuje relacje z wybranymi państwami regionu, znaczenie Inicjatywy Pasa i Szlaku, stanowisko wobec konfliktów oraz obecność wojskowa. Zamykają ją podsumowanie i wnioski, które syntetyzują ustalenia, lecz mogłyby zostać rozbudowane o element prognostyczny.

Mam drobną uwagę odnośnie konstrukcji. O ile pierwszy i drugi rozdział nie budzi moich zastrzeżeń, o tyle trzeci już tak. Zamiast trzeciego rozdziału dotyczącego wymiarów politycznych, gospodarczych i bezpieczeństwa poświęciłbym każdemu z nich osobny rozdział. Drugie moje zastrzeżenie odnosi się do konstrukcji bibliografii. Forma przedstawiona przez Habilitanta jest nieczytelna, powinno się podzielić ją na rodzaje źródeł.

Autor w swojej monografii opiera się na realizmie neoklasycznym w połączeniu z aparatem badawczym analizy polityki zagranicznej (Foreign Policy Analysis, FPA). Takie połączenie pozwala uwzględnić interakcję między czynnikami systemowymi a filtrami wewnętrznymi (instytucjonalnymi, ideologicznymi, kulturowymi). W opracowaniu wykorzystano następujące metody: analizę instytucjonalno-prawną (przydatną przy badaniu formalnych podstaw polityki); systematyczne śledzenie procesu (do rekonstrukcji sekwencji decyzji i zmian strategii); narracje analityczne (adaptacja narzędzi do badania instytucji na grunt analizy strategii politycznych); metodę komparatystyczną (do zestawiania relacji Chin z różnymi państwami regionu oraz z polityką innych mocarstw). Określony został cel monografii oraz postawione zostały pytania badawcze, nie zauważyłem natomiast jasno postawionych hipotez badawczych. Metodologicznie praca jest spójna, choć jej empiryczna baza opiera się w dużej mierze na literaturze wtórnej i dokumentach dostępnych w językach zachodnich, co ogranicza głębię oryginalnej analizy.

Przechodząc do mocnych stron opracowania podkreśliłbym jego kompleksowość, autor połączył trzy płaszczyzny analizy: globalną, regionalną i wewnętrzną. Zwróciłbym również uwagę na przejrzystą periodyzację: koncepcja trzech strategii Chińskiej Republiki Ludowej jest klarowna i nadaje opracowaniu spójną narrację. Do zalet zaliczyłbym też silne osadzenie teoretyczne poprzez, jak już wspomniałem, konsekwentne wykorzystanie realizmu neoklasycznego i FPA. Do niewątpliwych atutów zaliczyłbym również aktualność i uwzględnienie wydarzeń do końca 2023 r. (m.in. kryzys w żegludze na Morzu Czerwonym, aktywność ruchu Huti). Autor wykorzystuje też powiązanie teorii z praktyką, nie poprzestaje na opisach, ale interpretuje działania Chin w kontekście strategii i interesów narodowych.

Przechodząc do uwag krytycznych monografii. Jest ona nowatorska i ciekawa, ale sprawia wrażenie niedopracowanej. Chcąc całościowo przedstawić założony problem badawczy należałoby szerzej sięgnąć bazę źródeł pierwotnych, szczególnie o wykorzystanie materiałów w języku chińskim, raportów think tanków z regionu czy źródeł dyplomatycznych.

Opracowanie przedstawia jednostronną perspektywę, daje się zauważyć dominację punktu widzenia Chińskiej Republiki Ludowej, przy ograniczonym omówieniu percepcji państw bliskowschodnich. Stąd też trzeci rozdział w mojej ocenie wymagałby solidnego rozszerzenia, być może o sugestię, którą przedstawiłem we wcześniejszej części recenzji: trzeci rozdział mógłby być rozszerzony do trzech. Sam dobór analizowanych państw bliskowschodnich (Arabia Saudyjska, Egipt, Iran, Izrael i Turcja) uważam za uzasadniony.

Opracowanie dotyczące aktualnej sytuacji w regionie wymagałoby przedstawienia wniosków końcowych, zawierających scenariusze i prognozy, które mogłyby zwiększyć użyteczność monografii dla analityków polityki zagranicznej.

Moja uwaga odnosi się też do powtórzeń, które niepotrzebnie pojawiają się w pracy, dublują się części teoretyczne i metodologiczne, co spowalnia narrację. Przykładowo we wstępie pojawia się fraza: „Na poziomie państwowym bierze się pod uwagę czynniki wynikające z procesów wewnątrzpolitycznych, środowiska społecznego, gospodarki, kultury strategicznej itd., natomiast poziom decyzji dotyczy bezpośrednich mechanizmów podejmowania decyzji w polityce zagranicznej przez osoby i instytucje składające się na ośrodki decyzyjne państwa. Nurt realizmu neoklasycznego łączy w sobie obszary badawcze tradycyjnie rozumianej nauki o stosunkach międzynarodowych oraz Analizy Polityki Zagranicznej. Co istotne dla tej pracy, w tym podejściu przyjmuje się, iż kluczowe znaczenie dla kształtu polityki zagranicznej państwa mają czynniki systemowe, jednak są one przetwarzane przez szereg swoistych „filtrów” tworzonych przez uwarunkowania wewnątrzpolityczne (Taliaferro i inni, 2009). Wyróżnia się wiele czynników pełniących tę rolę,

wśród nich m.in.: procesy poznawcze i wyobrażenia liderów politycznych, kulturę strategiczną, relacje na linii państwo-społeczeństwo czy układ instytucji w państwie (Kozub-Karkut, 2020: 233–267). Zróżnicowanie państw w zakresie tych czynników ma, w myśl tego podejścia, istotne znaczenie dla wyjaśniania różnorodności reakcji na podobne impulsy płynące z otoczenia międzynarodowego. Podejście to odwołuje się zatem do zaznaczonego już wcześniej fundamentalnego podziału na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne” (s. 12-13). Na s. 17-18 pojawia się ta sama fraza: „Na poziomie państwowym bierze się pod uwagę czynniki wynikające z procesów wewnątrzpolitycznych, środowiska społecznego, gospodarki, kultury strategicznej itd., natomiast poziom decyzji dotyczy bezpośrednich mechanizmów podejmowania decyzji w polityce zagranicznej przez osoby i instytucje składające się na ośrodki decyzyjne państwa. Naturalnie, na przestrzeni lat, badacze FPA wypracowali bardziej rozbudowane klasyfikacje poziomów analizy. Niemniej, w opinii autora, podział zaprezentowany przez Kosteckiego stanowi poręczną syntezę tych modeli. Teoretyczne podstawy tego rozdziału uwzględniają również założenia nurtu realizmu neoklasycznego, który łączy w sobie obszary badawcze tradycyjnie rozumianej nauki o stosunkach międzynarodowych oraz Analizy Polityki Zagranicznej. Dogłębna charakterystyka założeń teorii realizmu neoklasycznego wykracza poza ramy tego opracowania. Istotne jest wskazanie, iż w tym podejściu przyjmuje się, iż kluczowe znaczenie dla kształtu polityki zagranicznej państwa mają czynniki systemowe, jednak są one przetwarzane przez szereg swoistych „filtrów” tworzonych przez uwarunkowania wewnątrzpolityczne (Taliaferro i inni, 2009). Wyróżnia się wiele czynników pełniących tę rolę, wśród nich m.in.: procesy poznawcze i wyobrażenia liderów politycznych, kulturę strategiczną, relacje na linii państwo-społeczeństwo czy układ instytucji w państwie (Kozub-Karkut, 2020: 233–267). Zróżnicowanie państw w zakresie tych czynników ma, w myśl tego podejścia, istotne znaczenie dla wyjaśniania różnorodności reakcji na podobne impulsy płynące z otoczenia międzynarodowego. Podejście to odwołuje się zatem do zaznaczonego już wcześniej fundamentalnego podziału na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne”.

Szerzej odniósłbym się do teorii soft power. Mimo, że kwestie gospodarcze i wizerunkowe są obecne, mogłyby być ujęte w ramy bardziej systematycznej analizy narzędzi miękkiej siły Chin.

Nie mam zastrzeżeń odnośnie kwestii językowo-stylistycznych, natomiast pojawiają się błędy edytorskie, np. brak spacji na stronie tytułowej. Pojawiają się też błędy przy numerach stron w wykazie tabel, numeracja ta nie ma odzwierciedlenia w tekście:

Tabela nr 1: Strategie polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej (77)

Tabela nr 2: Ewolucja poziomu regionalnego ładu międzynarodowego Bliskiego Wschodu (87)

Tabela nr 3: Ewolucja roli aktorów zewnętrznych w ładzie regionalnym Bliskiego Wschodu (95)

Tabela nr 4: Ewolucja transgranicznych aspektów politycznych i ideowych ładu regionalnego (99).

W rzeczywistości tabela 1 jest na s. 79, tabela 2 na s. 89, tabela 3 na s. 97 a tabela 4 na s. 101.

Pomimo tych uwag monografia wnosi istotny wkład do polskojęzycznych badań nad polityką zagraniczną Chińskiej Republiki Ludowej, szczególnie w kontekście Bliskiego Wschodu, który jest rzadziej analizowany niż np. Afryka czy Azja Południowo-Wschodnia. Może służyć badaczom stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa, analitykom rządowym i think tankom, studentom kierunków politologicznych, bezpieczeństwa i studiów regionalnych. Dzięki przejrzystej strukturze i solidnemu przygotowaniu teoretycznemu jest to praca nadająca się zarówno do wykorzystania akademickiego, jak i w środowisku eksperckim.

Publikacja Rafała Wiśniewskiego spełnia standardy naukowe: jest rzetelna, logicznie skonstruowana (pomimo kilku niedociągnięć w tym zakresie) i dobrze osadzona w teoriach stosunków międzynarodowych. Jej główne zalety to systematyczność, przejrzystość argumentacji i aktualność. Słabości dotyczą głównie ograniczeń źródłowych i niewystarczającego rozwinięcia elementów prognostycznych oraz zdawkowego potraktowania analizy państw bliskowschodnich.

Rafał Wiśniewski, *Perspektywy przywództwa międzynarodowego Chińskiej Republiki Ludowej w nowym ładzie międzynarodowym* „Studia Socjologiczno-Polityczne, Seria Nowa” 2022, nr 1, ss. 35-56.

Kolejną pozycją przedstawioną jako część cyklu to artykuł *Perspektywy przywództwa międzynarodowego Chińskiej Republiki Ludowej w nowym ładzie międzynarodowym*, w którym autor analizuje zdolności i prawdopodobieństwo objęcia przez Chiny roli lidera w nowym układzie międzynarodowym, uwzględniając zasoby materialne i niematerialne, wizję ładu oraz międzynarodową akceptację. Tekst został umieszczony w szerszym kontekście zmian w systemie międzynarodowym po 2010 roku – od rosnącej rywalizacji mocarstw, przez pandemię COVID-19, po spowolnienie globalizacji. Cel badania został jasno sformułowany, a problem badawczy – istotny z punktu widzenia współczesnej politologii. Mocną stroną jest wpisanie analizy w aktualne trendy geopolityczne, co nadaje opracowaniu walor aplikacyjny.

Artykuł ma logiczną strukturę, składa się z czterech części: (1) definicja warunków skutecznego przywództwa międzynarodowego; (2) ocena potencjału Chin w kontekście tych warunków; (3) analiza wpływu najnowszych trendów i wydarzeń na perspektywy chińskiego

przywództwa; (4) Scenariusze przyszłego rozwoju sytuacji. Struktura jest klarowna, jednak narracja momentami jest rozbudowana i obfituje w dygresje teoretyczne, co może utrudniać odbiór tekstu. Skrócenie lub streszczenie niektórych partii teoretycznych mogłoby zwiększyć dynamikę tekstu.

Autor korzysta z szerokiego spektrum literatury – od klasyków teorii stosunków międzynarodowych po aktualne raporty strategiczne USA, dane gospodarcze i badania opinii publicznej. Analiza ma charakter jakościowy, łącząc podejście teoretyczne (realizm, koncepcja soft power) z ilustracjami empirycznymi.

Do mocnych stron możesz zaliczyć wykorzystanie aktualnych źródeł, użycie danych ilościowych (PKB, wydatki obronne, wolumen handlu) w celu podparcia argumentów. Do słabych punktów: brak wyraźnego opisu metodologii. Tekst może sprawiać wrażenie analityczno-eseistycznego, a nie ściśle badawczego. Dane gospodarcze i militarne są cytowane wybiórczo – brak systematycznej analizy trendów w dłuższej perspektywie (np. wykresów, tabel).

Autor przekonująco dowodzi, że Chiny spełniają większość warunków przywództwa, lecz brakuje im szerokiej międzynarodowej akceptacji. Analiza wpływu pandemii, wojny rosyjsko-ukraińskiej i protekcjonizmu na pozycję Chin jest wnikliwa i zniuansowana. Brakuje pogłębionej analizy perspektywy państw Globalnego Południa – omawiane są głównie relacje z USA, UE i sąsiadami. W scenariuszach brak analizy czynników wewnętrznych (np. gospodarki, polityki wewnętrznej Komunistycznej Partii Chin) w równym stopniu jak czynników zewnętrznych.

Tekst jest napisany językiem naukowym, z precyzyjnym użyciem terminologii z zakresu stosunków międzynarodowych. Momentami nadmierne nagromadzenie przypisów i odniesień teoretycznych spowalnia narrację.

Artykuł wnosi istotny wkład do polskiej literatury o polityce zagranicznej Chin, łącząc teorię z aktualnymi wydarzeniami. Największymi atutami są szeroki kontekst, rzetelne odwołania do źródeł i umiejętne uchwycenie dylematu „status quo vs. rewizjonizm” w polityce Pekinu. Ograniczeniem jest brak formalnie opisanego metodologii i niedostateczne wykorzystanie danych ilościowych.

Rafał Wiśniewski, *Economic Sanctions as a Tool of China's Hybrid Strategies* „Polish Political Science Yearbook” 2021, t. 50, ss. 91-103

W kolejnym artykule z cyklu autor analizuje rolę sankcji gospodarczych w strategiach hybrydowych Chińskiej Republiki Ludowej, zwłaszcza w kontekście sporów terytorialnych i napięć międzynarodowych. Autor definiuje „strategie hybrydowe” jako skoordynowane

użycie różnorodnych narzędzi władzy, militarnych i niemilitarnych, dla osiągnięcia celów politycznych. Na podstawie studiów przypadków (m.in. Japonii 2010 r., Norwegii 2010 r., Korei Południowej 2017 r. i Australii 2020 r.) wskazuje główne cechy chińskich sankcji: ograniczone cele taktyczne, nieformalny i często zaprzeczany charakter, koncentracja na państwach demokratycznych oraz selektywne dobieranie sektorów gospodarki. Artykuł kończy się wnioskami o różnicach między podejściem Chin i państw Zachodu oraz o potrzebie dalszych badań nad sankcjami państw autorytarnych.

Do mocnych stron artykułu zaliczyłbym szeroką podstawę teoretyczną. Autor rzetelnie osadził analizę w literaturze dotyczącej „wojny hybrydowej”, „wojny w szarej strefie” oraz ekonomicznego przymusu, odwołując się zarówno do zachodnich, jak i chińskich źródeł (np. koncepcja „wojny poza granicami” Qiao Lianga i Wanga Xiangsui). Niewątpliwym atutem jest bogata ilustracja empiryczna. Lista kilkunastu przypadków sankcji z lat 2010–2021 umożliwia identyfikację wzorców działania Chińskiej Republiki Ludowej. Habilitant wyróżnia też cele sankcji, wskazując ich trzy funkcje: negocjacyjną, karną i demonstracyjną, oraz argumentuje, które dominują w praktyce chińskiej.

W artykule zabrakło systematycznej oceny długofalowych efektów, np. poprzez porównanie wskaźników handlowych lub zmian w polityce państw docelowych. Analiza opiera się głównie na zachodnich raportach i badaniach think-tanków, co może ograniczać dostęp do chińskich źródeł pierwotnych i perspektyw. Autor przyjmuje szeroką definicję sankcji, ale nie prowadzi głębszej dyskusji o konsekwencjach mieszania pojęć „sankcji” i „przymusu gospodarczego” dla badań porównawczych.

Tekst jest logicznie uporządkowany: (1) wprowadzenie (2) tło teoretyczne (3) analiza przypadków (4) wnioski. Tekst charakteryzuje się język akademicki, precyzyjny, choć momentami przesycony cytatai, co spowalnia narrację. Wykorzystano bogatą bibliografię, poprawne stosowanie przypisów i odwołań do źródeł, co ułatwia weryfikację argumentów.

W niektórych fragmentach wywód jest skomplikowany przez długie zdania i wielokrotne zastrzeżenia, co może utrudniać lekturę mniej doświadczonym czytelnikom.

Reasumując, artykuł wnosi istotny wkład do badań nad sankcjami gospodarczymi stosowanymi przez Chiny w ramach strategii hybrydowych. Jest wartościowy szczególnie jako przegląd i systematyzacja dostępnych przypadków oraz propozycja cech charakterystycznych chińskiej polityki sankcyjnej.

Praca solidna pod względem teoretycznym i dobrze udokumentowana, ale o charakterze raczej wstępnego studium niż wyczerpującej analizy. Ma potencjał jako punkt wyjścia do dalszych, bardziej empirycznych badań nad skutecznością chińskich sankcji.

Rafał Wiśniewski, *Military power as an instrument of international politics in the Indo-Pacific* z tomu *Handbook of Indo-Pacific Studies*, red. B. Kratiuk, Routledge, London 2023, ss. 175-204.

Rozdział miał na celu przedstawienie teoretycznych podstaw analizy potęgi militarnej jako narzędzia polityki zagranicznej oraz zilustrowanie ich przykładami z regionu Indo-Pacyfiku. Autor zaprezentował szeroki zakres tematyczny, od definicji i składowych potencjału militarnego, przez role sił zbrojnych, doktryny i strategie, po analizę przypadków wybranych państw o różnym poziomie potęgi.

Jeżeli chodzi o mocne strony rozdziału, to zaliczyłbym kompleksowość ujęcia. Tekst łączy teorię (Baldwin, Art, Edmunds, Angstrom & Widen) z obszernymi przykładami empirycznymi obejmującymi mocarstwa globalne, regionalne, średnie i małe. Rozdział charakteryzuje się jasną strukturą. Jest wyraźny podział na część teoretyczną, charakterystykę regionu oraz studia przypadków, umożliwia to łatwe śledzenie narracji. Do atutów zaliczyłbym solidną bazę źródłową. Autor korzysta zarówno z literatury klasycznej (Clausewitz, Schelling), jak i aktualnych raportów (SIPRI, IISS, US DoD), co nadaje pracy aktualność. Habilitant uwzględnił również aspekty polityczno-społeczne. Obok analizy czysto militarnej, autor omówił funkcje wewnętrzne sił zbrojnych, rolę prestiżu, „nation-building” oraz czynniki ustrojowe.

Jeżeli chodzi o słabe strony analizowanego rozdziału, to zaliczyłbym do nich nadmierną objętość i fragmentaryczność danych statystycznych. Tablice z liczbami żołnierzy, wydatkami czy głowicami nuklearnymi są wartościowe, ale brak szerszej analizy porównawczej (np. wskaźników per capita, odsetka PKB), co ogranicza ich interpretacyjną wartość. W opracowaniu dominuje perspektywa realistyczno-strategiczna. Autor przyjmuje głównie klasyczne założenia teorii stosunków międzynarodowych, marginalizując krytyczne podejścia (np. konstruktywizm, teoria krytyczna), które mogłyby wzbogacić analizę o kwestie norm i dyskursu. W rozdziale daje się zauważyć nierównowagę między przypadkami. Autor przedstawia obszerne partie dotyczące USA i Chin, co kontrastuje z relatywnie skrótowym opisem np. strategii Rosji czy małych państw. Tworzy wrażenie pewnej asymetrii opracowania. Rozdział opisuje doktryny i środki, ale stosunkowo rzadko podejmuje próbę ich ewaluacji w świetle historycznych rezultatów lub wiarygodnych prognoz. Zwróciłbym też uwagę na brak wyraźnej metodologii doboru przypadków, choć autor uzasadnia podział na kategorie potęgi militarnej, brak jasnych kryteriów selekcji państw może budzić pytania o reprezentatywność.

Rozdział jest wartościowym i obszernym opracowaniem o dużym potencjale dydaktycznym i analitycznym. Stanowi solidny wkład w literaturę poświęconą bezpieczeństwu

i strategii w regionie Indo-Pacyfiku. Jednak aby w pełni spełniał rolę publikacji o charakterze naukowo-analitycznym, powinno się uzupełnić go o pogłębioną analizę porównawczą, większą równowagę w doborze i opisie przypadków oraz refleksję z perspektyw poza-klasycznych.

Podsumowując cykl przedstawiony do oceny, autor koncentruje się na problematyce rosnącej potęgi Chińskiej Republiki Ludowej, jej strategii polityki zagranicznej oraz skutkach dla ładu międzynarodowego, łącząc analizę studiów przypadku (Bliski Wschód, Indo-Pacyfik) z szerszymi kontekstami teoretycznymi (teoria tranzycji potęgi, realizm neoklasyczny, analiza polityki zagranicznej). Prace cechuje spójność problemowa i metodologiczna, umiejętne łączenie perspektywy systemowej i państwowej, a także zastosowanie różnorodnych metod. Badania wpisują się w aktualny nurt analiz stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa, jednak wyróżniają się próbą pogłębionej adaptacji klasycznych ujęć do specyfiki pozimnowojennego ładu międzynarodowego. Autor wnosi oryginalny wkład poprzez: rozszerzenie analiz rywalizacji mocarstw na obszary dotychczas rzadziej eksplorowane w polskiej literaturze (np. polityka Chin wobec Bliskiego Wschodu); krytyczne porównania z analogiami historycznymi; wprowadzenie do polskiego obiegu naukowego szczegółowych analiz opartych na anglojęzycznej literaturze przedmiotu oraz źródłach pierwotnych.

Cykl przedstawiony do oceny nie jest wolny od negatywnych uwag, które przedstawiono w szczegółowym omówieniu każdej z pozycji. Dotyczą one przede wszystkim monografii, przed kolejnym jej wydaniem sugerowałbym rozszerzenie. Analizując cały dorobek Habilitanta wybrałbym kilka dodatkowych pozycji przedstawionych do oceny jako cykl.

Krytyczne uwagi z mojej strony nie przesłaniają mojej ogólnej, pozytywnej oceny. Osiągnięcie to spełnia ustawowe kryterium znacznego wkładu w rozwój dyscypliny, łącząc walory teoretyczne z potencjałem aplikacyjnym (prognozowanie trendów geopolitycznych).

4. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Dorobek przed- i postdoktorski obejmuje kilkadziesiąt publikacji, w tym monografie autorskie i współredagowane, artykuły w czasopismach punktowanych (m.in. „Przegląd Strategiczny”, „Polish Political Science Yearbook”, „R/evolutions”), rozdziały w pracach zbiorowych oraz materiały konferencyjne. Autor wykazuje ciągłość badań w obszarze stosunków międzynarodowych, bezpieczeństwa międzynarodowego i polityki zagranicznej państw Azji. Pod względem ilościowym, po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant opublikował 29 tekstów naukowych (2 monografie autorskie, 15 artykułów w czasopismach naukowych i 12 rozdziałów w pracach zbiorowych). Ostatnia publikacja jest datowana na 2023 rok. Biorąc pod uwagę fakt, że 1/3 artykułów była z jednego czasopisma, można określić pod tym

względem dorobek jako skromny. Jednak tę negatywną uwagę rekompensuje poziom merytoryczny publikacji, który oceniam wysoko.

Dorobek cechuje umiędzynarodowienie o czym świadczą wystąpienia na konferencjach międzynarodowych, szczególnie w International Studies Association i European International Studies Association a także publikacje w języku angielskim. Cennym uzupełnieniem pracy naukowej Habilitanta były również staże naukowe i wizyty dydaktyczne w zagranicznych ośrodkach naukowych, na przestrzeni minionych dziesięciu lat odbył łącznie pięć takich wyjazdów studyjnych:

- Hong Kong Baptist University, Department of Government and International Studies oraz Department of Sociology (Chiny);
- University of Nicosia, Department of European Studies and International Relations (Cypr),
- National Chengchi University oraz Academia Sinica, Tajpej (Tajwan);
- Jawaharlal Nehru University, New Delhi, (Indie);
- Texas A&M University, Bush School of Government and Public Service, College Station (USA).

Dr Rafał Wiśniewski brał udział w pracach komitetów organizacyjnych ośmiu edycji Beyond Europe, VIII Ogólnopolskiej Konwencji Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, II Globalnej Konferencji New Literacy.

Uczestniczył również w projekcie „Zeitenwende. Zmiana i jej kontestacja w modelu strategicznej zagranicznej polityki gospodarczej Niemiec”, konkursu Sonata NCN (2022/47/D/HS5/03380), w którym pełnił funkcję głównego wykonawcy. Brał także udział w projekcie „Eurasian Insights: Strengthening Indo-Pacific Studies in Europe”, realizowanym w ramach grantu Unii Europejskiej 2019-1-PL01-KA203-065644 Cooperation for innovation and the exchange of good practices Erasmus+ KA203 - Strategic Partnerships for higher education.

Habilitant jest również członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, International Studies Association, European International Studies Association. Habilitant nie jest natomiast zaangażowany w prace komitetów redakcyjnych i rad naukowych czasopism. Recenzował jedenaście artykułów naukowych.

Podsumowując, dorobek naukowy koncentruje się na kilku głównych obszarach badawczych:

1. **Polityka zagraniczna i bezpieczeństwo Chińskiej Republiki Ludowej:** ewolucja strategii Chin wobec Bliskiego Wschodu, regionu Indo-Pacyfiku, Azji Wschodniej

i w kontekście rywalizacji z USA; m.in. analiza sankcji, inicjatywy Pasa i Szlaku, wizji ładu międzynarodowego oraz reakcji na wojnę rosyjsko-ukraińską.

2. **Rywalizacja mocarstw i transformacja ładu międzynarodowego:** relacje Stany Zjednoczone Ameryki–Chińska Republika Ludowa, równowaga sił w relacji Sojuszu Północnoatlantycki – Federacja Rosyjska, implikacje pandemii COVID-19 dla przywództwa globalnego, perspektywy strategicznej stabilności w Indo-Pacyfiku.
3. **Bezpieczeństwo międzynarodowe i studia strategiczne:** problematyka wojskowa (m.in. modernizacja armii Indii, doktryna PLA, rola sił specjalnych, operacje Unii Europejskiej w Afryce), wpływ czynników militarnych na politykę globalną i regionalną.
4. **Azja i Indo-Pacyfik w stosunkach międzynarodowych:** polityka bezpieczeństwa Indii, Japonii, obu Korei, ewolucja ładu regionalnego w Azji Wschodniej, znaczenie sojuszu Stany Zjednoczone Ameryki – Japonia oraz strategie państw średnich i małych wobec rywalizacji mocarstw.
5. **Nowe media i edukacja dla bezpieczeństwa:** rola *news literacy* w sekurytyzacji mediów, wpływ nowych technologii informacyjnych na bezpieczeństwo i kulturę polityczną.
6. **Europa Środkowo-Wschodnia i współpraca transatlantycka:** kwestie równowagi odstraszania NATO–Rosja, współpracy wojskowej Polski, relacje Europy z Chinami i Koreą Południową.

Podsumowując, dorobek obejmuje badania nad Chinami i Indo-Pacyfikiem, rywalizacją mocarstw i bezpieczeństwem międzynarodowym, uzupełnione o analizy roli mediów w polityce bezpieczeństwa oraz kontekst europejski.

5. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

Od 2014 r. dr Bartosz Wiśniewski prowadzi działalność dydaktyczną na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, obejmującą wykłady, seminaria i opiekę nad studentami. Pełnił wiele funkcji. Od 2016 r. jest kierownikiem studiów pierwszego stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe. W latach 2015-2020 był sekretarzem Wydziałowej Grupy Badawczej „Centrum News Literacy”. W latach 2020-2023 sprawował opiekę nad Kołem Naukowym Stosunków Międzynarodowych. W latach 2022-2024 był członkiem Rady Dyscyplin nauki o polityce i administracji oraz nauki o komunikacji i mediach. Od roku 2020 jest członkiem Rady Programowej Kierunku Studiów Bezpieczeństwo

Narodowe a od 2024 r. członkiem Rady Programowej Kierunku Studiów Stosunki Międzynarodowe. Brał udział w przewodach doktorskich jako promotor pomocniczy (pięć zakończonych obron). Prowadził zajęcia z licznych przedmiotów związanych z szeroko pojętą problematyką międzynarodową dla studentów kierunków studiów: stosunki międzynarodowe w j. polskim oraz angielskim, politologia, bezpieczeństwo narodowe, dziennikarstwo i komunikacja społeczna w j. polskim oraz angielskim). Prowadził również zajęcia z przedmiotu współczesne stosunki międzynarodowe w ramach studiów II stopnia Historia i polityka współczesna prowadzonych przez Wydział Historii UAM we współpracy z WNPiD. Habilitant opracował programy dziesięciu przedmiotów: Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych/Introduction to International Relations; Bezpieczeństwa Międzynarodowego; Współczesne stosunki międzynarodowe; Introduction to International Security; Globalization and regionalisation; Understanding International Relations; Institutional and Political Dimensions of Transatlantic Relations; U.S.-China in between rivalry and cooperation; News Literacy – warsztat krytycznej analizy mediów; News and Security. Habilitant wypromował 41 licencjatów, pełnił funkcję opiekuna Koła Naukowego Stosunków Międzynarodowych.

Dr Rafał Wiśniewski brał udział w międzynarodowym projekcie edukacji medialnej „News Literacy” opracowanym w Szkole Dziennikarstwa Uniwersytetu Stony Brook (USA). W efekcie tej współpracy powołano pod kierownictwem prof. Tadeusza Wallasa Wydziałową Grupę Badawczą „Centrum News Literacy”. W ramach Grupy organizował szkoły letnie dla edukatorów z Europy Wschodniej, Kaukazu oraz Azji Centralnej. Prowadził również gościnnie warsztaty z analizy treści medialnych na Suleiman Demirel University w Almaty (Kazachstan). Uczestniczył w projekcie Laboratorium Innowacji Społecznych (LIS) finansowanym przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

6. Konkluzja i wniosek

Przechodząc do konkluzji. W niektórych publikacjach dostrzegalne jest stosunkowo szerokie tło teoretyczne kosztem bardziej pogłębionych analiz empirycznych – można rozważyć większe wykorzystanie badań źródłowych z obszaru języka chińskiego Osiągnięcie naukowe, choć spójne tematycznie, obejmuje stosunkowo ograniczoną liczbę publikacji – jednak ich waga merytoryczna kompensuje ten aspekt.

Za stosunkowo wysokie należy ocenić zaangażowanie konferencyjne Pana dra Rafała Wiśniewskiego, który wziął udział w kilkudziesięciu konferencjach naukowych, w tym wielu międzynarodowych. Habilitant ma również bogate i różnorodne doświadczenie dydaktyczne,

organizatorskie i popularyzatorskie naukę. Dużym walorem działalności naukowej i edukacyjnej jest udział w pobytach studyjnych poza granicami Polski – w Chinach, Tajwanie, Indiach, USA, Kazachstanie i na Cyprze.

Biorąc pod uwagę powyższe, niżej podpisany wyraża opinię, że Pan doktor Rafał Wiśniewski spełnia warunki określone w art. 219 ust. 1 ustawy, tzn. posiada stopień doktora, posiada „osiągnięcia naukowe stanowiące znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny” oraz „wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”. Dlatego wnioskuję o dopuszczenie Pana doktora Rafała Wiśniewskiego do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.